

Nr 8.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande över motion om utredning rörande principerna och metoderna för nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

I motion nr 226 ha herrar *Ståhl* och *Widén* hemställt, att riksdagen hemställer hos Kungl. Maj:t om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande principerna och metoderna för nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter, närmast med sikte på i utlandet och här hemma prövade olika system av meddelägarskap och vinstandelssystem; allt i produktionsstimulerande och för näringslivets parter vägledande syfte.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från Arbetsgivareföreningen, Hantverks- och småindustriorganisationen, Kooperativa förbundet (KF), Landsorganisationen (LO), Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Handelsn arbetsgivareorganisation. Samtliga hörda organisationer avstyrka motionen.

Arbetsgivareföreningen erinrar om den utveckling, som lett till ett allt mera vidgat samarbete mellan arbetsmarknadens parter. Dessa parter äro alltså vana att själva utan statlig inblandning handlägga sina ekonomiska mellanhavanden. Frågan om vinstandel är en typisk lönefråga och det bör därför ankomma på nämnda parter att själva avgöra även denna fråga. Det finnes hos dem en bestämd vilja att fortsättningsvis utan inblandning verka för gynnsamma förhållanden på arbetsplatserna och därmed ökad produktion. Någon vägledning från statens sida erfordras icke.

Hantverks- och småindustriorganisationen anser, att i småföretag, särskilt i de typiska hantverksyrkena, de anställda oftast ha för avsikt att så småningom etablera sig som företagare. Ett vinstandelssystem skulle därför för dem innebära ringa stimulans. De självständiga yrkesutövarna torde sakna förståelse för krav på medansvar och vinstandel från de anställdas sida. Dessutom kunna problemen behandlas inom företagsnämnderna och av företagsombuden, varför åtminstone för närvarande någon utredning icke är att förorda.

KF menar, att tankegången i motionen har anknytning till den s. k. utopiska socialismen, som dock i de flesta fall icke visat sig kunna genomföras på ett företagsekonomiskt tillfredsställande sätt. Då företagen lyckats, har deras ursprungliga karaktär gått förlorad. Åsyftas ett delägarskap i mera begränsad omfattning, reduceras problemet till frågan, om stimulans till produktionsökning vinnes mera genom ett inkomstillskott, som

erhålles i form av ränta eller vinst på en penningplacering, än genom ökad lön. I princip synes ingen skillnad böra föreligga. KF slutar med att hänvisa till de överenskommelser, som kunnat slutas mellan arbetsmarknadens parter.

LO anser, att även om man i princip intog en positiv ståndpunkt till vinstandelssystemet, detta ändock av praktiska skäl icke synes kunna genomföras mer än i mycket begränsad omfattning. En utredning i enbart vägledande syfte är icke av behovet påkallad. I den mån arbetsmarknadens parter önska överväga detta eller andra system äro de icke beroende av statsmakternas bistånd. LO erinrar till slut om de nya företagsnämnderna.

Ett vinstandelssystem skulle enligt RLF kunna bidra till minskad rörlighet på arbetskraften. Den nuvarande överrörligheten torde emellertid vara av konjunkturkaraktär. Vinstandelssystem bör i första hand prövas av berörda parter själva och ingen av de stora organisationerna har begärt något statligt ingripande. RLF kan därför icke finna några skäl, som tala för utredning.

TCO håller likaledes före, att arbetsmarknadens parter själva böra kunna lösa denna fråga i den mån den kräver en lösning, liksom de tidigare kommit till rätta med problem av motsvarande art.

Även Handelsn arbetsgivareorganisation anser, att det rör sig om ett löneproblem, vilket bör regleras mellan parterna på arbetsmarknaden.

Utskottet. Ej heller utskottet kan finna, att de skäl, som anförts i motionen för en utredning, äro tillräckligt bärande. Enligt utskottets mening är det dock ytterst även vid ett vinstandelssystem ett löneproblem det gäller. Arbetsmarknadens parter ha hittills visat sig kunna lösa sådana problem utan inblandning från statens sida och böra kunna lösa även detta, i den mån det kan kräva en lösning. Ej heller i övrigt har det, såvitt utskottet kan finna, i motionen framförts några övertygande skäl för en utredning i hithörande spörsmål, varför utskottet får hemställa,

att motion II: 226 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 april 1949.

På utskottets vägnar:

OSSIAN SEHLSTEDT.

Närvarande: herrar Sehlstedt, Nilsson i Bästekille, Engkvist, Andersson i Ryggestad, Andersson i Långviksmon, fru Torbrink, herrar Gustafsson, Rosén och Christenson.

Reservation

av hrr *Andersson* i Långviksmon, *Rosén* och *Christenson* i Malmö.

Det är ingalunda ägnat att förvåna, att de tillfrågade remissinstanserna ställt sig tveksamma eller avvisande till här ifrågavarande utredningsinitiativ. Medan LO säger sig »för egen del sakna anledning att deklarerera någon ståndpunkt i sakfrågan» betecknar Arbetsgivareföreningen frågan om de anställdas andel i företagets vinst såsom en »typisk lönefråga». En sådan uppfattning vilar emellertid på ett missförstånd. Vinstandel i någon form ingår redan nu tämligen ofta i de fördelar som äro förknippade med en anställning, t. ex. tantiem, extra vecko- el. månadslön, gratifikation el. dylikt. Dessa olika förmåner ha självfallet tillkommit därför att erfarenheten visat, att de tillfört även företagen ökat utbyte och sålunda verkat i produktionsfrämjande riktning. Tydligt är emellertid att de icke utgöra löneförmåner i egentlig mening eftersom de i regel ligga utanför ramen för gällande avtal. Vinstandelssystem i verklig mening sådant det exempelvis praktiserats i utlandet innebär, att de anställda komma i åtnjutande av en vid sidan om lönen stående förmån, vilken liksom aktieägares utdelning sättes i relation till resultatet av företagets verksamhet.

En annan förklaring till remissinstansernas oförstående hållning torde vara den att systemet med såväl vinstandel som delägarskap endast i relativt ringa utsträckning prövats i vårt land. Framför allt i England och Amerika vinner detta nya system för samarbete mellan parterna i företagen allt större terräng. Orsaken härtill ligger i de fördelar i form av höjd produktion, förbättrade inkomster, ökad trivsel och större gemenskap, som omvittnas ha uppnåtts i de företag, där systemet kommit till användning. Under sådana förhållanden är det av betydelse, att vi i i vårt land icke ställa oss avvisande till en utveckling, som på andra håll medfört påtagliga fördelar.

Denna utveckling i utlandet synes oss vara av så stort intresse, att den bör aktualiseras för näringslivets parter jämväl i vårt land, detta oaktat att svårigheterna med genomförandet av detta system, såsom också med styrka understrukits i motionen, äro högst betydande. Utan att nu kunna taga ställning till frågan vilka delar av näringslivet eller vilka företag, som kunna lämpa sig för ett system av här antydd art, hyser utskottet den meningen, att de olika omständigheter, som här angivits, på ett avgörande sätt tala för att en förutsättningslös utredning rörande detta viktiga spörsmål kommer till stånd.

Återstår frågan huruvida en dylik utredning skall göras helt beroende av ett initiativ av arbetsmarknadens parter och, såsom från något håll inväntas, en statlig utredning av denna art skulle innebära en »inblandning från statens sida». Detta argument har emellertid icke tidigare av riksdä-

gen tillmätts en sådan bärkraft. Vid exempelvis 1945 års riksdag begärdes hos Kungl. Maj:t utredning om insyn i de enskilda företagen, ett beslut som måste sägas innebära en längre gående »inblandning» än den här föreslagna utredningen, vilken uttryckligen skulle bliva endast av vägledande, rådgivande och möjligen stimulerande karaktär samt ingalunda medföra förslag om lagstiftningsåtgärder. Det avgörande skälet för att en statlig kommitté bör handhava här ifrågasatt utredning är, såsom understrukits i motionen, den farhågan, att ett initiativ av den ena parten på arbetsmarknaden lätt skulle kunna väcka misstro hos den andra. En av dessa parter oberoende instans torde därför äga särskilda förutsättningar att genomföra en utredning av här angivet slag.

Under åberopande av det sålunda anförda hemställer utskottet,

att andra kammaren måtte för sin del besluta att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande principerna och metoderna för nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter, närmast med sikte på i utlandet och här hemma prövade olika system av meddelägarskap och vinstandelssystem, allt i produktionsstimulerande och för näringslivets parter vägledande syfte.